

Jari Nikkola

Kaipuu ja muuttuvat identiteetit

Omaelämäkerrallinen näkökulma ylisukupolvisen amerikansuomalaisuuteen

Analysoin artikkelissani kolmen amerikkansuomalaisen kirjoittajan nostalgisia sävyjä sisältäviä omaelämäkerrallisia tekstejä ja niiden suomalaisuuskäsityksiä. Kirjoittajat Jingo Viitala Vachon (1918–2009), Jane Piirto (s. 1941) ja Inkeri Väänänen Jensen (1915–2003) edustavat toista ja kolmatta amerikansuomalaista sukupolvea. Artikkelissa nousevat esille kirjoittajia yhdistävät ja toisaalta myös erottavat teemat, kuten tarve määritellä uudelleen amerikansuomalaista itseymmärrystä muuttuneessa historiallisessa ja kulttuurisessa tilanteessa. Nostalgian kuvaukset kertovat myös sukupolvisesta muutoksesta yhteisön sisällä, ja toisaalta kytkevät kirjoittajia osaksi yleisempää euroamerikkalaisia keskustelua. Artikkelini nostaa esille myös nostalgisten muistojen taustalta nousevia ylisukupolvisia kipupisteitä, jotka heijastuvat teksteihin negatiivisina muistumina suomalaisiin maahanmuuttajiin ja heidän jälkeläisiinsä Yhdysvalloissa kohdistuneesta pilkasta ja ylenkatsomisesta.

Artikkelin fokus on suomalaisuuteen ja amerikkalaisuuteen liittyvien nostalgian kuvausten analysoinnissa. Erityisesti mielenkiintoni kohdistuu nostalgian kuvauksiin liittyvään ylisukupolvisen muutokseen ja itseymmärryksen tarkasteluun. Muutoksen ja jatkuvasti prosessoituvan itseymmärryksen tematiikkaa voi pitää sikäläkin olennaisena, että amerikansuomalaisuuden tutkimus on pääosin keskittynyt suomalaisen 100–150 vuoden takaisen maahanmuuttajaryhmän ja

uusiin oloihin asettumisen välittömien jälkivaiheiden analyysiin.

Yhdysvalloissa syntyneet amerikansuomalaiset sukupolvet ja heidän historiansa jäivät tutkimuskentällä pitkään vähemmälle huomiolle. 2000-luvulla amerikansuomalaisuuden kirjoja on ilahduttavasti avattu esimerkiksi suomenruotsalaisten siirtolaisten ylisukupolvisen muutoksen analyysillä.¹ Yhdysvaltaisessa tutkimuslinjassa muuttuvan amerikansuomalaisuuden itseymmärryksen käsittely on noussut esille ennen muuta Michael Loukisen lukuisissa dokumentaarisissa töissä.² Tuoreena 2020-luvun ilmiönä tutkimussuuntauksessa on kiinnitetty huomiota suomalaisuuden ja suomalaisen siirtolaisuuden yhteyksiin asuttajakolonialismiin sekä rasististen rakenteiden kaltaisten ilmiöiden ja asenteiden ylläpitoon. Kysymyksiin ylisukupolvisesta muutoksesta uusinkaan tutkimuslinja ei kuitenkaan ole antanut riittävästi vastauksia. Fokus on pääosin ollut maahanmuuttajasukupolven tekemisissä ja amerikansuomalaisuuden tutkimisessa erilaisina ryhmäilmiöinä.³

Artikkelin taustamotiivina onkin selvittää, voisiko nostalgisten tekstien ja omaelämäkerrallisen kirjoittamisen analyysin kautta päästä lähemmäs yksilötason näkemyksiä siitä, mitä amerikansuomalaisuus kirjoittajille merkitsee. Miten nostalgisesti menneisyyttä käsittelevät tekstit kuvaavat suhdetta suomalaisuuteen ja amerikkalaisuuteen, millaisiin ilmiöihin ja paikkoihin kaipuu kohdistuu ja miten kirjoittajat käsittelevät nos-

1. Ks. Susanne Österlund-Pötzch, *American Plus. Etnisk identitet hos finlandssvenska ättlingar i Nordamerika*. Svenska litteratursällskapet i Finland 2003.
2. Kiinnostuksen hiipuminen euroamerikkalaisiin myöhempien sukupolvien siirtolaiskulttuureihin nousi kansainvälisessä tiedeyhteisössä esille 2010-luvulla. Keskustelu oli osa kiihkeää debattia, jossa keskusteltiin myöhempien sukupolvien euroamerikkalaisen kulttuuriperinnön henkiinjäämismahdollisuuksista USA:ssa. Ks. esim. Herbert Gans, *The coming darkness of late-generation European American ethnicity*. *Ethnic and Racial Studies* 37 (2014), 757–765.
3. Yksilötasoon keskittyneistä tuoreista analyyseistä, ks. esim. Samira Saramo, *Life Writing as a Settler Colonial Tool*. Finnish Migrant-Settlers Claiming Place and Belonging. Teoksessa Rani-Henrik Andersson & Janne Lahti (toim.) *Finnish Settler Colonialism in North America. Rethinking Finnish Experiences in Transnational Spaces*. Helsinki University Press 2022.

talgisiin tuntemuksiin liittyviä, joskus katkeriakin tunteita.

Aineisto, metodologia ja tutkimusongelma

Artikkelin aineisto koostuu Jingo Viitala Vachonin, Jane Piirron ja Inkeri Väänänen Jensenin omaelämäkerrallisista kirjoituksista. Viitala Vachonin tuotannosta tarkastelussa on 1975 julkaistu *Tall Timber Tales* (L'Anse Sentinel, 1975), Piirroilta teos *A Location in the Upper Peninsula. Poems, stories, essays* (Sampo Publishing, toinen painos, 1995) ja Väänänen Jenseniltä teos *My Story, Inkeri's Journey* (Penfield Books, toinen painos, 2014). Viitala Vachon ja Väänänen Jensen edustavat taustoiltaan toista amerikansuomalaista sukupolvea, Piirto kolmatta amerikansuomalaista sukupolvea. Teosten valinnoilla olen tavoitellut amerikansuomalaisen itseymmärryksen ylisukupolvisen muutoksen esille saamista.

Sukupolvimäärittelyssä noudatan suomalaisen tutkimuksen tapaa. Toinen sukupolvi tarkoittaa artikkelissa henkilöä, jonka vanhemmat ovat Yhdysvaltoihin saapuneita siirtolaisia. Kolmannelle sukupolvelle alkuperäiset siirtolaiset olivat isovanhempia. Omaelämäkerrallisilla kirjoituksilla tarkoitan *life writing* -käsitteen alle kuuluvia kirjallisia tuotoksia. Tiiviisti määriteltynä kyse on Tieteen termipankin kuvaamasta ”omaelämäkerrallisen kirjoittamisen suuren lajikirjon kokoaavasta yläkäsitteestä”.⁴ *Life writing*ille tyypillinen tyyli-ilajien ja tarkastelutapojen vaihtelu kirjallisten kokonaisuuksien sisällä on Viitala Vachonin teksteissä erityisen näkyvää. Tekstit ovat alun perin osa hänen suullista tarinankerrontarepertuaariaan, joka sittemmin on kirjoitettu painetuksi tekstiksi sanomalehtien kolumneina ja myöhemmin kolmen julkaistun kirjan muodossa. Pääosa teksteistä on pohjoisamerikkalaisen *tall tale* -perinteen⁵ mukaisia liioittelutarinoita dramatisoidusti tositapahtumiin liittyen, mutta tarinat sisältävät humoristisesta tarinaniskentäkaavasta poiketen myös kuvauksia ylisukupolvisesta muutoksesta, naisen näkökulmasta ja esimerkiksi

etnisistä suhteista amerikansuomalaisessa yhteisön parissa.

Piirron tekstit sijoittuvat runouden, lyhytproosan ja esseistiikan välimaastoon, ottaen lyhytproosan ja runouden keinoin itseään ilmaisevan Väänänen Jensenin tavoin kantaa myös haasteelliseen identiteettityöhön ja amerikansuomalaisen yhteisön päihde- ja väkivaltaongelmiin ja niistä johtuviin itsetunto-ongelmiin. Artikkelisani etsin vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

- 1) Miten kirjoittajat käsittelevät nostalgia-kuvauksissaan suhdettaan suomalaisuuteen ja amerikkalaisuuteen?
- 2) Mitä nostalgiset kuvaukset kertovat muotoutuvasta toisen ja kolmannen sukupolven amerikansuomalaisesta identiteetistä?

Maahanmuuttajista etnisiä identiteettiään uudelleenrakentaviksi amerikkalaisiksi

Suomalaisten maahanmuuttajien saapuminen Pohjois-Amerikkaan tapahtui ”maahanmuuton vuosisadan”⁶ 1820–1924 viimeisinä vuosikymmeninä. ”Uuden maahanmuuton” pääryhmiä 1900-luvun kahtena ensimmäisenä vuosikymmenenä olivat eteläisen ja itäisen Euroopan siirtolaiset, joista useat ryhmät suomalaisten tavoin joutuivat uudelle mantereelle jo kotiutuneiden eurooppalaistaustaisten siirtolaisten syrjinnän kohteeksi. Syrjinnälle altistivat uusien siirtolaisten heikko kielitaito, todellinen tai oletettu vetäytyminen omiin etnisiin enklaveihin, ja esimerkiksi Yhdysvaltojen kaivosalueilla tulokkaiden alhainen ammattitaito. Kielitaidottomat ja työmaiden vähiten arvostettuihin töihin osoitetut tulokkaat olivat helppo kohde hierarkiselle arvottamiselle.

Laajemmassa katsannossa syrjintään liittyi myös 1900-luvun alkuvuosikymmenien tarve yhtenäistää amerikkalaista yhteiskuntaa. Yhtenäistäminen rakennettiin anglosaksisen eurooppalaisuuden perusteille, jolloin itäisen ja eteläisen Euroopan tulokkaat nähtiin kansakunnan

4. “‘Life-writing’ is a generic term used to describe a range of writings about lives or parts of lives, or which provide materials out of which lives or parts of lives are composed. These writings include not only memoir, autobiography, biography, diaries, autobiographical fiction, and biographical fiction, but also letters, writs, wills, written anecdotes, depositions, court proceedings, [...] marginalia, nonce writings, lyric poems, scientific and historical writings, and digital forms (including blogs, tweets, Facebook entries)”. Ks. Zachary Leader (toim.) *On Life-Writing*. Oxford University Press 2015.

5. Hyvä perusesitys pohjoisamerikkalaisesta *tall tale* -traditiosta, ks. Carolyn S. Brown, *The Tall Tale in American Folklore and Literature*. The University of Tennessee Press 1987.

6. Roger Daniels, *Coming to America. A History of Immigration and Ethnicity in American Life*. Second Edition. Perennial 2002, 121–284.

yhtenäisyyttä uhkaavana toiseutena.⁷ Amerikan-suomalaisten syrjivä luokittelu näkyi ryhmää koskeneissa mongoliväitteissä, jonka juuret johtavat vuoden 1882 Chinese Exclusion Actiin, jonka puitteissa haitalliseksi koettu aasialaisperäinen väestö haluttiin poistaa maasta.

Syrjivä luokittelu heijastui myöhemmin myös amerikkansuomalaisiin julkisen historian esityksiin. Pohjois-Amerikan suomalaisuutta kuvaavat patsaat ja muistomerkit esittävät suomalaiset maahanmuuttajat mielellään ylihistoriallisena Yhdysvaltojen perustajakansana, joka saapui uudelle mantereelle ”Kalevalan maasta”. Kalevalan kaltaiseen kansalliseepokseen vetoamalla pyrittiin vahvistamaan ”hyvää eurooppalaisuutta”, johon tärkeänä osana kuuluivat suuret kansalliset syntykertomukset eurooppalaisen kansallisromantiikan hengessä. Aihepiiri sivuaa asuttajakolonialismin tematiikkaa sekä *whiteness*-keskustelua, mutta tässä artikkelissa näihin aihepiireihin ei ole mahdollista keskittyä tarkemmin.⁸

Amerikkansuomalaisuuden muutos tuli näkyviin Yhdysvalloissa syntyneiden sukupolvien keskuudessa 1900-luvun edetessä. Monietniset avioliitot yleistyivät, siirtolaisten jälkeläisten koulutustaso ja elintaso kohentuivat nopeasti yleisessä yhteiskunnallisessa muutoksessa, ja myös suomen kielen asema alkoi nopeasti heikentyä toisen ja kolmannen sukupolvien keskuudessa. Samalla käsitykset etnisyyden merkityksistä alkoivat sukupolvitasolla vääjäämättä muuttua. Syntyi oma erillinen amerikkansuomalainen

kulttuurinsa. Tärkeä rooli muutoksessa oli myös 1900-luvun alkuvuosikymmenien amerikkalaistamisprojektilla, jossa tilkkutäkkimäisestä etnisten ryhmien yhteiskunnasta pyrittiin muodostamaan uusi yhtenäinen kansakunta alkuperäisen *melting pot* -ajatuksen⁹ mukaisesti.¹⁰

Teoreettisessa mielessä muutosta voi kuvailla yhdistelmänä nopeaa amerikkalaistumista ja samanaikaista ylpeyttä etnisistä sukujuurista. Muutosprosessi yhdisti amerikkansuomalaisia muihin euroamerikkalaisiin ryhmiin Yhdysvalloissa. Siinä missä June Granatir Alexanderin mukaan esimerkiksi Yhdysvalloissa maailmansotien välissä syntynyt slovakien uusi sukupolvi tunsi samanaikaista ylpeyttä amerikkalaisuudestaan ja etnisistä juuristaan¹¹, amerikkansuomalaiset juhlivat rinnakkain suomalaista juhannusta ja Yhdysvaltojen kansallispäivää ”vortsulaita”, ”4th of Julya”. Vastaava amerikkalaista kokemusta ja etnistä ylpeyttä yhdistänyt kulttuurinen itsemymmärrys näkyi esimerkiksi amerikanirlantilaisissa ja amerikanitalialaisissa yhteisöissä. Sukupolvitason muutoksessa aineeton kulttuuri-perintö, kuten erilaiset juhlat ja paraatit näyttelivät merkittävää osaa paitsi vähemmistön yhteiskunnallisen näkyvyyden takaajana, myös etnisen identiteetin muokkaajana.¹²

Suomalaisessa tutkimuksessa myöhempiä siirtolaistaustaisia sukupolvia koskevaa amerikkalaisuuden ja etnisyyden yhdistelmää on kuvattu mielenkiintoisella *American Plus* -käsitteellä¹³. Käsitteen ideana on se, että yksilöt tulkitsevat

7. Negatiivista hierarkisointia ei tietenkään pidä nähdä pelkästään eurooppalaistaustaisten ryhmien välisenä prosessina Yhdysvalloissa. Laajemmassa katsannossa kysymykset esimerkiksi alkuperäisväestön ja aasialais- ja afrikkalaistaustaisen väestön rodullistamisesta on syytä pitää mielessä kokonaistilannetta arvioitaessa. Tutkimuksessa on nostettu rodun lisäksi esiin myös psyykkisten ja fyysisten kyvykkyyksien merkitystä siirtolaispolitiikassa. Ks. esim. Aleks Huhta, ”Joutuisi kykenemättömyytensä tähden yhteiskunnan rasitukseksi”. Neuvottelu kyvyllisyydestä ja kansalaisuudesta Yhdysvalloista Suomeen tehdyissä karkotuksissa vuosina 1924–1939. *Historiallinen Aikakauskirja* 119:2 (2021), 208–222.
8. Aihepiiristä amerikkansuomalaisesta näkökulmasta, ks. esim. Aleks Huhta, *Toward a Red Melting Pot. The Racial Thinking of Finnish American Radicals, 1900–1938*. Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura 2021.
9. Kysymys 1900-luvun alun *melting pot* -teorian käytettävyydestä on puhuttanut pitkään etnisyyden ja etnisen historian tutkijoita. Sulatusuunikäsityksestä on haluttu luopua korvaamalla se pluralistisella tulkinnalla, jossa yhteiskunta nähdään pikemminkin etnisten alakulttuurien merkitystä korostavana mosaiikkisyhteiskuntana. Edelleen tarkentuneista tulkinnoista ns. *segmented assimilation* -teoria on 1990-luvulta alkaen korostanut esimerkiksi perhetason mukautumisen ja rodullistamisen kysymyksiä suhteessa uudessa yhteiskunnassa menestymiseen ja assimilaation edistymiseen. Ks. esim. Alejandro Portes & Rubén G. Rumbaut, *Legacies. The Story of the Immigrant Second Generation*. University of California Press 2001, 44–69.
10. Maahanmuuttajien amerikkalaistamisprojektista 1900-luvun alkuvuosikymmeninä, ks. esim. Christina A. Ziegler-McPherson, *Americanization in the States. Immigration Social Welfare Policy, Citizenship, and National Identity in the United States, 1908–1929*. University Press of Florida 2009, 1–19.
11. June Granatir Alexander, *Ethnic Pride, American Patriotism. Slovaks and Other New Immigrants in the Interwar Era*. Temple University Press 2004, 10.
12. Ks. esim. Kathleen Neils Conzen, *Ethnicity as Festive Culture. Nineteenth-Century German America on Parade*. Teoksessa Werner Sollors (toim.) *The Invention of Ethnicity*. Oxford University Press 1989.
13. Österlund-Pötzch 2003, 224.

■ Kuva 1. Jingo Viitala Vachon kotonaan Pohjois-Michiganin Toivolassa 1987. Kuva: Siirtolaisuusinstituutin arkisto, Ismo Söderlingin kokoelma. CC-BY 4.0

etnisen taustansa pikemminkin inklusiivisesti vahvistavan kuin eksklusiivisesti heikentävän heidän amerikkalaista identiteettiään. On siis mahdollista tuntea itsensä samanaikaisesti sekä amerikkalaiseksi että etniseen vähemmistöön kuuluvaksi yksilöksi.

Tässä kohdin on kuitenkin hyvä muistaa, että myöhemmille sukupolville etnisyyden merkitsee eri asioita kuin maahanmuuttajasukupolvelle. Etnisen identiteetin käsitteellä¹⁴ on haluttu valaista etenkin myöhemmille euroamerikkalaisille suku-

polville tyypillistä tilannetta, jossa etnisyydestä on muodostunut erilaisissa yhteyksissä aktivoitua identifiointia ja manifestaation väline, joka on korvannut esimerkiksi kieleen tai lähtömaahan eri tavoin sidotun ryhmäidentiteetin. Etnisessä identiteetissä onkin tässä mielessä kyse maahanmuuttovaiheen jälkeisistä, keskiluokkaistuneiden valkoisten amerikkalaisten etnistä alkuperää performoivista vapaaehtoisista teoista ja valinnoista.¹⁵

Samalla on kuitenkin ymmärrettävä, että etnisen identiteetin ”vapaus” tai ”optioluonne” eivät välttämättä ole koskeneet kaikkia Pohjois-Amerikan etnisiä ryhmiä tasavertaisesti. Esimerkiksi afrikkalaistaustainen tai alkuperäisväestöön kuuluva amerikkalainen ihminen kokee identiteetin valinnanvapauden varmasti rajoitetumaksi kuin euroamerikkalainen yksilö. Etnisyyttä ja etnistä identiteettiä tuleekin voida tarkastella identiteetinmuodostuksen ohella myös valtasuhteita luovana rakenteena, johon rodullistaminen ja eurosentrisyys liittyvät kiinteinä osina.

Nostalgian ja symbolisen etnisyyden kytkentöjä

Artikkelin nostalgiateemaa sivuten etniseen identiteettiin liittyvä muutos kietoutuu osaksi Herbert Gansin lanseeraamaa symbolisen etnisyyden käsitettä¹⁶. Maahanmuuttajavaiheen jälkeisessä tilanteessa, amerikkalaisen kokemuksen ja yhteiskunnallisen vaurastumisen lisääntyessä symbolien kautta aktivoitua etnisyyden manifestoitua esimerkiksi nostalgisina muistumina lapsuuden kasvuympäristöstä; kodista, muistin paikoista, etnisistä ruokalajeista tai voimakkaana etnisyyden kokemuksena esimerkiksi etnisten vuosijuhlien yhteydessä, ilman että etnisyyteen enää liittyy varsinaista arkista elämäntapaa tai muuta vahvaa sidettä. Gans muotoili paljon keskustelua herättäneen symbolisen etnisyyden ja nostalgian yhteyksiä korostavan näkemyksensä¹⁷ tilanteessa, jossa akateemisissa piireissä käytiin

14. Etnisen identiteetin käsitteestä laajemmin, ks. esim. Richard D. Alba, *Ethnic Identity. The Transformation of White America*. Yale University Press 1990, 1–36.

15. ”Ethnicity has become a subjective identity, invoked at will by the individual”. Mary C. Waters, *Ethnic Options. Choosing Identities in America*. University of California Press 1990, 7.

16. Herbert J. Gans, Symbolic ethnicity. The future of ethnic groups and cultures in America. *Ethnic and Racial Studies* 2 (1979), 1–20.

17. ”Symbolic ethnicity [...] is characterized by a nostalgic allegiance to the culture of immigrant generation, or that of the old country, a love for and a pride in a tradition that can be felt without having to be incorporated in everyday behavior”, Gans 1979, 9.

1970-lukulaisen euroamerikkalaisen uuden etnisyyden aallon (*ethnic revival*) jälkipuintia.¹⁸

Nostalgia kietoutuu käsitteenä modernisaatiolle ominaisiin ilmiöihin. Teollistuminen, kaupungistuminen, kapitalismin nousu ja kiihtyvät globaalit muuttoliikkeet muuttivat viimeistään 1800-luvulle tultaessa ihmisten käsityksiä ajasta, paikasta ja identiteetistä. Moderni nostalgian kaipaus voi olla luonteeltaan monipaikkaista ja abstraktia se voi kytkeytyä eri paikkoihin liittyviin tunteisiin ja uudenlaisen itseymmärryksen kehittymiseen. Tiivistetysti ihminen, joka lapsuuden, nuoruuden ja aikuisuuden aikana muuttaa paikasta toiseen, kokee esimerkiksi ”kodin” ja ”paikan” käsitteet toisin kuin pitkään samalla alueella asunut ihminen.

Amerikansuomalaisuus merkitsee historiallisessa mielessä suurimittaista muuttoliikettä Suomesta Pohjois-Amerikkaan ja toisaalta Pohjois-Amerikan sisäistä muuttoliikettä muuttuvien teollisten suhdanteiden, perhesyiden, monietnisten avioliittojen ja muiden vastaavien syiden vuoksi. Tätä kautta nostalgiset kuvaukset ja paikkoihin liittyvä nostalgia ovat potentiaalinen tutkimuskohde amerikansuomalaisen omaelämäkerrallisen kirjoittamisen ja itseymmärryksen osalta.

Samoin sukupolvien tasolla muutos on ollut nopeaa; korostuneesti monikulttuurisessa yhteiskunnassa käsitykset etnisyydestä ja identiteetistä ovat usein liikkeessä. Toisaalta muutos ei ole niin jatkuva, etteikö se sisältäisi myös pysyvyyksiä. Muutoksen keskellä osasta pohjoisamerikkalaisia paikkoja on muodostunut ”henkisiä koteja” amerikansuomalaisillekin, erotuksena maahanmuuttajasukupolven Suomi-kaiholle.

Nostalgia-ilmiöiden analysoimiseksi Fred Davis on kehittänyt kolmijakoisen tulkintamallin.¹⁹ Kolmijaossa yksinkertainen nostalgia, *simple nostalgia*, viittaa eräänlaiseen haastamattomaan nostalgiaan. Tällöin nostalgia on sisällöltään yksilön tai yhteisön menneisyyttä kriittittävästi romantisoiva kokemus tai asiantila. Kaipuun kohteena on menneisyyteen liittyvä ajanjakso,

jolloin maailmassa ”kaikki asiat olivat paremmin”, ja jonne on ainakin ajatuksissa mahdollista palata. Svetlana Boymin lanseeraama entistävän nostalgian, *restorative nostalgia*, käsite²⁰ on läheistä sukua Davisin ”ensimmäisen asteen” tulkinnalle. Entistävän nostalgian perusajatuksena Boymin ajattelussa on Davisin käsitteen tapaan konkreettinen tai kuviteltu paluu entisiin oloihin, jotka ”turmeltunut nykyaika” tuhosi. Tulkitoihin voidaan lisätä myös käsitys tosiasiallisesta muutosvastarinnasta ja sopeutumattomuudesta modernisaatiolle tyypillisiin nopeasti muuttuviin olosuhteisiin, kuten Antto Vihma on omissa tutkimuksissaan huomauttanut.²¹

Davisin mallissa nostalgikäsitteiden toinen aste, reflektiivinen nostalgia, *reflective nostalgia*, viittaa nostalgiakuvausten ja -ilmiöiden kriittiseen käsittelyyn ja analyysiin. Oliko menneisyys lopulta niin ”ruusunpunainen”, jollaisena se halutaan nostalgisissa kuvauksissa esittää? Entä olivatko nostalgiaan liitetyt ilmiöt yksiselitteisesti pelkästään positiivisia? Ja jos eivät olleet, miten asiantila vaikuttaa yksilöiden ja yhteisöjen itseymmärrykseen ja menneisyyskäsitteisiin? Keitä me olemme, mistä me olemme tulossa ja mihin me olemme yksilöinä ja yhteisöinä menossa.²²

Davisin mallin kolmas aste, tulkitseva nostalgia, *interpretive nostalgia*, viittaa nostalgikäsitteiden ja nostalgisten kokemusten eräänlaiseen metatason tarkasteluun. Kysymykset nostalgisten kuvausten autenttisuudesta, oikeellisuudesta tai mahdollisista kipupisteistä eivät enää ole toisen asteen tulkinnasta poiketen olennaisia. ”Tulkitsevassa nostalgiasa” fokus on nostalgian taustaehtoisissa. Miksi minä tai me olemme nostalgisia? Mitkä ilmiöt ruokkivat nostalgisia kokemuksiamme ja tunteitamme? Miten havainnot muuttavat käsityksiämme paitsi menneisyydestä myös tästä hetkestä ja tulevaisuudesta, jos muuttavat?²³

Davisin esittelemää teoreettista mallia ei kuitenkaan pidä tulkita liian kaavamaisesti. Kolmijakoisen tulkintamallin kategoriat limittyvät toisiinsa ja joskus kategorioita on vaikeaa erotella toisistaan tai ne esiintyvät nostalgiakuvauksissa

18. Etnisyyden paluuseen liittyvistä kriittisestä keskustelusta, ks. esim. Matthew Frye Jacobson, *Roots Too. White Ethnic Revival in Post-Civil Rights America*. Harvard University Press 2006.

19. Fred Davis, *Yearning for Yesterday. A Sociology of Nostalgia*. The Free Press 1979.

20. Svetlana Boym, *The Future of Nostalgia*. Basic Books 2002, 13–14.

21. Antto Vihma, *Nostalgia. Teoria ja käytäntö*. Kustannusosakeyhtiö Teos 2021, 28–29.

22. Davis 1979, 21.

23. Davis 1979, 24–25.

yhtäaikaaisesti. Davisin teorianmuodostuksen alkuperäinen ajallinen konteksti on 1970-luvun Yhdysvallat. Siellä nostalgia läpäisi yhteiskuntaa moninaisina ilmiöinä populaarikulttuurista tv-viihteeseen ja *ethnic revival*-liikehdintään, jossa euroamerikkalaiset yhteisöt palasivat omien etnisten juuriensa pariin myös nostalgisten menneisyyskuvausten kautta. Tätä kautta kolmijakoisien mallien käyttökelpoisuus amerikkansuomalaisten nostalgiakuvaustenkin sisäisten merkitysten selittäjänä on ajankuvallisesti ja argumentaatioltaan perusteltu. Ilmeistä toisaalta samanaikaisesti on, että nostalgisten kuvausten teoreettisen analyysin työkalupakki on edelleen vajaa. Kokonaisvaltaista ja aiemmat tulkinnat korrektisti huomioivaa teoreettista mallia kiehtovasta ilmiöstä odotellaan edelleen.

Nostalgiset paikat ja sukupolvierot

Kolmen amerikkansuomalaisten kirjoittajan nostalgian sävyttämä kerronta kaihoaa menneisiin aikoihin, mutta kuvaa samalla ajallista muutosta, eikä yritä kääntää nykyoloja entisen kaltaiseksi Fred Davisin yksinkertaisen nostalgian määrittelemällä tavalla. Menneisyyden ”kulta-aikaan” tai ”paratiisiin” paluu ei ole kirjoittajien agendalla. Nostalgiset tekstit lauantaisista saunailloista tai baseballin pelaamisesta amerikkansuomalaisilla farmeilla²⁴ henkivät sentimentaalista lapsuuden ja nuoruuden muistelua, mutta samoista aineistoista nousee esille myös väkevän eksistentiaalisia pohdintoja ja jopa negatiivisia tunteita.

Ylisukupolvinen muutos, muuttunut suhde suomalaisuuteen, vakiintumaton suhde amerikkalaisuuteen ja toisaalta nostalgian kuvausten varjosta esille pyrkivät alakuloiset tuntemukset ovat teemoja, jotka avaavat kirjoitusten menneisyysuhteen ydintä. Monissa tapauksissa nostalgisissa ilmaisuissa on hyvinkin kriittinen menneisyyden tulkinnan ja laajemmin amerikkansuomalaisten itseymmärryksen uudistamistarvetta implikoiva pohjavire. Tämä koskee paitsi nostalgisten kuvausten kritiikkiä, myös suhdetta

muuntuneeseen käsitykseen etnisyyden merkityksistä eri sukupolville.

Sukupolviero Piirron ja kahden muun kirjoittajan välillä tulee avatuksi Piirron omassa tekstissä mielenkiintoisella tavalla:

I am what is called the third generation of Finnish Americans, and in my view our experience is different that of second-generation Finnish Americans, for example those who wrote essays in Aili Jarvenpa's book 1992. There is no sentimental memory of Finn Hall dance or play here, nor of the rural farming community with cows to milk or pulla to make, and the predominant language was English, although Finnish was spoken by the parents to grandparents, or when they wanted to tell secrets. This is not a nostalgic trip down the memory lane, nor a romanticized version of hard times. My generation is the generation of the fifties and sixties, we grew up with rock'n'roll with one foot in the past (pre-television) and one foot in the future (Vietnam).²⁵

Huomionarvoista Piirron analyysissä on, että se rakentaa eroa nostalgisten ilmaisujen ja suomalaisuuden merkitysten suhteen jopa toisen ja kolmannen amerikkansuomalaisten sukupolven välillä. Jos toinen sukupolvi kohdisti hänen tulkinnassaan nostalgiaan paikkoihin liittyvät tunteensa maahanmuuttajasukupolven rakentamien etnisten organisaatioiden, suomalaisten farmien ja muiden sosiaalisten tilojen suuntaan, on hänen tapauksessaan pesäero aiempiin sukupolviin selvä. Amerikkalaistuminen elämäntavan tasolla on merkittävästi edennyt. Nostalgia kiinnittyi uudensuomalaisuuteen kokemuksiin ja ympäristöihin.

Piirto vietti aikuisikänsä akateemisen uransa vuoksi Yhdysvaltojen itärannikon kaupunkiolosuhteissa New Yorkissa, identifioitui nuoruudessaan lapsuudenkotinsa amerikkansuomalaiseen kulttuuriperintöön ja aikuisiässään amerikkalaiseen populaarikulttuuriin ja sodan-

24. Farmiympäristö ja baseballin pelaaminen amerikkansuomalaista nostalgiakokemuksia ruokkivana kuvastona olivat keskeisissä roolissa jo Heino A. ”Hap” Puotisen englanninkielisissä murretarinoissa 1960- ja 1970-lukujen vaihteessa. Jingo Viitala Vachonin on arvioitu mahdollisesti saaneen vaikutteita nostalgiaan ilmaisuihinsa juuri Puotiselta. Vrt. esim. Heino A. ”Hap” Puotinen, *Parnyard Pasepall with Other Anecdotes and Tales from Finn Taun*. Omakustanne 1970; Clarence A. Andrews, *Michigan in Literature*. Wayne State University Press 1992, 73.

25. Jane Piirto, *A Location in the Upper Peninsula. Poems, stories, essays*. Sampo Publishing. Toinen painos. 1995, iii. Lainaukset esitetään tekstissä poikkeuksellisesti alkuperäiskielisinä kuten amerikkansuomalaiset kirjoittajat ovat ne alun perin julkittuoneet. Kirjoittajista Vachon julkaisi tekstejä myös suomeksi.

vastaiseen liikehdintään Yhdysvalloissa. Nämä teemat nousevat esille myös hänen myöhemmällä iällään kirjoittamisensa nostalgikuvauksissa. Nuoruusvuosien kouluopetuksessa hänelle tai muille kirjoittajille ei saatavilla olevan tiedon mukaan ole opetettu oman tai muiden etnisten ryhmien historiaa tai kulttuuria. Suomalaisuus säilyi esimerkiksi kielen tasolla vain, jos lapsuuden perheessä kotikieleksi valikoitui suomi.

Nostalgisia tunteita herättävä paikka Piirrolle amerikansuomalaisessa kontekstissa on *location*²⁶, jolla tarkoitetaan kaivosyhtiöiden työntekijöilleen valmistamia työsuhteasuntoja ja niiden lähiympäristöjä kaivosten välittömässä läheisyydessä. ”Cleveland Location” on tarkemmin se ympäristö, jossa kirjoittaja lapsuutensa ja nuoruutensa vietti. *Locationia* voi tässä yhteydessä myös pitää nostalgisista kuvauksista nousevana laajempänä myytinä; paikkana, josta on kasvanut pelkkää maantieteellistä sijaintia merkityksellisempi sijainti tai kohde.

Piirrolle Michiganin yläniemeke, The Upper Peninsula of Michigan, ”UP”, onkin eräänlainen amerikansuomalaisuuden henkinen ”kotipesä” selkeänä erotuksena edeltävän sukupolven selkeämmin määriteltyihin ”haaleihin” tai maatilamiljööseen / farmiympäristöihin.

Why is the Upper Peninsula such a theme in my work? Writer Alan Garganus said he had to leave the south in order to write about it. Perhaps the same is true for me. I know that every time my car stops at the toll booth on the north side of the Macinac Bridge in St. Ignace, heading home, my writing self is nurtured. The Upper Peninsula is my psychic and spiritual home.²⁷

Pohjois-Michiganin myytti nostalgisena paikkana sekä ”psykkisenä ja spirituaalisena kotina” toistuu myös Jingo Viitala Vachonin teoksissa. Vachonin kohdalla paikkaan kiinnittyvä nostalgia realisoitui myös konkreettisiksi teoiksi. Hän vietti viimeiset vuotensa Michiganin yläniemekeellä amerikansuomalaisten perustamassa Toivolan

kylässä. ”Minä tulin takaisin tänne. Minä halusin tulla missä mun juuret on”, Vachon ilmoitti Erkki Määttäsen Yleisradiolle tekemässä dokumentissa vuonna 2009.²⁸

Vachonin nostalginen kotiinpaluu eläkevuosina Michiganin yläniemekeelle toistaa amerikansuomalaista kaanonista sikäli, että vastaava aluetta tai paikkaa koskeva ”henkisen kodin” teema on noussut esille myös aiemmassa tutkimuksessa. Aihepiirin tutkijoista Michael Loukinen on ehdottanut ilmiön rajaamista kuitenkin vain toista amerikansuomalaista sukupolvea koskevaksi. Kolmas sukupolvi ei hänen mukaansa enää vastaavalla tavalla ole kiinnostunut alueesta nostalgisia tunteita herättävässä merkityksessä.²⁹

Linjanveto on sikäli ristiriitainen, että Detroitin metropolialueella kasvaneena Loukinen itsekin kertoo kokevansa ”UP:n” todelliseksi kodikseen lapsuuden nostalgisten kesälomakokemusten myötä. Vastaavalla tavalla kolmatta sukupolvea edustavan Jane Piirron avoimen nostalgisen suhde alueeseen haastaa Loukisen teoretisointia. Toisaalta ilmaisut kertovat yksilötason tarpeesta määritellä omaa amerikansuomalaista identiteettiä uudella tavalla. Sukupolvien väliset eroavaisuudet ja yhtäläisyydet alkavat piirtyä esille.

Suomalaisuuden ja amerikkalaisuuden muuttuneet merkitykset

Vachonin ja Piirron nostalgisissa kuvauksissa yhdistyvät mielenkiintoisella tavalla sekä kirjoittajien vähemmistöetnisyyteen että amerikkalaisuuteen liittyvät havainnot. Eksistentiaalinen painotus on selkeä. Paitsi että kirjoittajat pohtivat suomalaisuuden muuttunutta merkitystä nostalgian kuvauksissaan, he samalla näyttävät arvioivan itseään amerikkalaisina, joiden identiteetti ei kuitenkaan selity amerikkalaisuudella riittävästi. Etnisen identiteetin tasolla molemmat ovat samanaikainen yhdistelmä rinnakkain kulkevaa amerikkalaistunutta elämäntapaa ja ylpeyttä etnisistä juurista ja niihin liittyvästä nostalgiaista. Väänänen Jensen poikkeaa kaksikosta sikäli, että

26. ”A ‘location’, to those who come from mining country, is a settlement of homes built by the mining company near the mine site on land owned by the mining company [...] Of course, in choosing the title, I also intended the wider connotation of location as a certain place”. Piirto 1995, i.

27. Piirto 1995, i–ii.

28. Erkki Määttäsen, *Amerikan Jenny*. Yleisradio 2009. Yle Areena, <https://areena.yle.fi/1-83908> (15.2.2023).

29. Michael M. Loukinen, Cultural Tracks. Finnish Americans in the Upper Peninsula. Teoksessa Russell M. Magnaghi & Michael T. Marsden (toim.) *A Sense of Place. Michigan's Upper Peninsula. Essays in Honor of William and Margery Vandament*. Northern Michigan University 1997, 28.

hän identifioituu kahta muuta kirjoittajaa selkeämmin ”siirtolaisten jälkeläiseksi”, joka potee jopa huonoa omaatuntoa nuoruusvuosiensa amerikkalaistumisesta.

Vachonin ja Jensenin linjanvedot poikkeavatkin mielenkiintoisella tavoilla toisistaan. Vachon näyttää omaksuneen kulttuurien ja etnisyyksien monikulttuurisen sekoituksen osaksi omaa identiteettiään selkeämmin, siinä missä Jensen selvästi kipuilee amerikkalaistumisensa kanssa. Vachon ei käynyt elämänsä aikana kertaakaan Suomessa. Piirron osalta Suomen vierailusta raportoidaan aineistoon kuuluvassa kirjassa seikka-peräisesti. Tällöin kyse on myöhemmässä elämänvaiheessa tehdystä matkasta suvun alkuperäiseen kotipaikkaan Etelä-Pohjanmaalla, josta etsitään tuloksekkaasti aiemmin suvussa tuntemattomaksi jääneen isoisoäidin hautapaikkaa.³⁰

Jingo Viitala Vachon kuvaa omaa suhdettaan suomalaisuuden muuttuneisiin merkityksiin seuraavasti: ”The country of Finland held very little meaning for us; it was the Finnish blood in our veins we were proud of”³¹. Inkeri Väänänen Jensen puolestaan kuvaa omien kasvuvuosiensa suhdetta suomalaisuuteen seuraavasti:

Our parents didn’t talk very much about their lives in the Old Country. Perhaps they felt we weren’t interested, that we were interested in being Americans. And so we were. We resisted their attempts to talk about Finland. We closed our ears and minds to talk about Finland. Their attachment to the Old Country became boring to us. [...] In school the varied immigrant backgrounds of most the Range students were simply ignored, if not ridiculed”³²

Vaikka Suomi maana ei enää kiinnostanut nostalgisessa mielessä kirjoittajia, heidän näkymänsä suomalaisuuden merkityksiin rakentuivat jopa yllättävän erilaisille tulkinnoille. Vachonille nos-

talginen suomalaisuus näyttää linkittyvän Pohjois-Michiganin alueelliseen identiteettiin, niin sanottuun *yooper*-kulttuuriin. *Yooper*-kulttuuri edustaa monikulttuurisen alueen kulttuurista muutosta ja hybridi-identiteettiä, jossa suuren muuttoliikkeen vuosisadan 1820–1924 euroamerikkalaiset etnisyydet ovat sulautuneet yhteen säilyttäen silti joitain alkuperäisiä erityispiirteitään.

Vachonin nostalgisissa muistumuissa erilaisista etnisistä taustoista tulleet ihmiset olivat läheisissä kontakteissa toisiinsa ja lopulta etniset ja kulttuuriset vaikuttimet myös sekoittuivat toisiinsa. Vachon mainitsee teksteissään myös Pohjois-Amerikan alkuperäisväestön edustajat. Tämä on mielenkiintoista, sillä muut kirjoittajat eivät vastaavia havaintoja tehneet, vaan käsittelevät asioita lähinnä euroamerikkalaisesta perspektiivistä.³³

Minnesotan kaakkoisosien monietninen *ranger*-paikalliskulttuuri vahvoine suomalaispainotuksineen ei niinkään näyttäisi koskettaneen alueella varttunutta Jensenia ainakaan nuoruusvuosiin kohdistuneen nostalgian osalta³⁴. Jensenin vastaus kysymykseen suomalaisuudesta ja amerikkalaisuudesta ja niihin kytkeytyvästä nostalgiaista on selkeämmin ”joko-tai” siinä missä Vachonin vastaus on enemmänkin ”sekä-että”. Väänänen-Jensenin tulkinta sisältää jopa selkeää kritiikkiä nuoruusvuosien sinällään nostalgisia amerikkalaistumiskokemuksia ja -käytäntöjä kohtaan. Etnisyyden häivyttäminen olemuksesta ja identiteetistä nuoruusiässä askarruttaa edelleen.

Aineisto ei tällaisenaan tarjoa vakuuttavaa selitystä nostalgisessa muistelussa esiintyviin selkeisiin laadullisiin eroihin Vachonin ja Jensenin välillä. Vaikka kouluvuosina molemmat amerikkalaistuivat muun muassa opetuskielen ja historian opetuksen ansioista, oli kodin ja muiden lähiyhteisöjen tarjoama käsitys paikalliskulttuurin merkityksestä suurempi Vachonin kuin Jen-

30. Piirto 1995, 78–97.

31. Jingo Viitala Vachon, *Tall Timber Tales*. L’Anse Sentinel 1975, 8.

32. Inkeri Väänänen Jensen, *My Story, Inkeri’s Journey*. Penfield Books. Toinen painos. 2014, 170.

33. Asetelmassa voi nähdä amerikkansuomalaisen asutuskolonialismin ja eurosentrisuuden jälleitä. Alkuperäisväestö on siivottu pois kirjoittajien teksteistä ja esimerkiksi etnisten ryhmien välinen vuorovaikutus kuvataan pääosin euroamerikkalaisten ryhmien välisenä. Lisää suomalaissiirtolaisiin kytketystä kolonialismikeskustelusta, ks. esim. Laura Hollsten & Salla Tuori, Avoin ja vapaa kaikille. Suomalaissiirtolaisten utooppinen yhteisö Dominikaanisessa tasavallassa 1929–1944, *Historiallinen Aikakauskirja* 118:4 (2020), 494–506.

34. ”Ranger” on tässä viittaus Minnesotan Iron Range -alueeseen, jonne suomalaissiirtolaiset muiden kansallisuuskien tavoin saapuivat kaivostöihin 1800-luvun lopulta alkaen. Alueen monietninen paikalliskulttuuri ja alueellinen identiteetti muistuttaa Pohjois-Michiganin vastaavaa *yooper*-kulttuuria. Ks. esim. Mikko Toivonen, *Preservation Through Change. Restructuring the Finnish American Ethnic Identity 1917–1945*. Teoksessa Jeffrey Kaplan, Mark Shackleton & Maarika Toivonen (toim.) *Migration, Preservation and Change*. Renvall Institution Publications 1999.

senin identiteetin muodostumiselle. Havainto on sikäli mielenkiintoinen, että samaa sukupolvea edustavien kirjoittajien välilläkin amerikkalaistuneen ja alueellinen amerikkalaisen kokemuksen ero näyttäytyy selkeänä.

Nostalgian kuvaukset ja alemmuudentunteesta viestivät ilmaisut

Jensen identifioitui kirjoituksissaan ”siirtolaisten lapseksi” mutta Vachonin tekstit kuvaavat pohjoisamerikkalaiseen oloihin paremmin jo nuoruudessaan integroitunutta minuutta. Jensenin identifikaatio on muistelmissa selkeämmin kiinnittynyt etnisyyden tunnusmerkit häivyttämään pyrkinneeseen amerikkalaisuuteen siinä missä Vachon näyttää omaksuneen monietnisen paikalliskulttuurin osaksi minuuttaan jo varhain. Vachonin tarinoissa toistuu tuttu kaava pohdiskelevasta, nyt jo muistojen kultaamasta amerikansuomalaisesta nostalgiaa; suomen kieli oli kouluvuosina kiellettyä kouluympäristössä, mutta kotona ja ystäväpiirissä suomi ja suomalaiset tavat olivat edelleen käytössä, sekoittuen kuitenkin samalla muiden etnisten ryhmien kulttuureihin ja tapoihin arjisella tasolla. Yhteentörmäyksiltäkään ei aina välttytty, mutta jälkikäteen prosessi on saanut hänen mielessään kultaiset reunukset.

Tapojen ja kulttuurien sekoittumista Vachon muistelee nostalgisemmin kuin Jensen, jolle lapsuus ja nuoruus ovat kultaisten muistojen aikaa, mutta niiden nostalgisoinnissa on enemmän särmiä mukana. Amerikkalaistuminen, oli se sitten omaehtoista tai ympäristön kautta pakotettua, on Jensenin teksteissä myöhemmälläkin iällä muisteltuna vaikea asia käsiteltäväksi. Nostalgia-tulkintoissa on tätä kautta selkeä reflektiivinen luonne Davisin teorian hengessä.

Immigrants and the children of immigrants absorbed the prejudices of the dominant culture which, of course, for us was the American culture. One of these American prejudices seemed to be to look down upon someone who was different from the Americans, different in

looks, language, name, behavior, lifestyle. The immigrants, but more often their children, aspired to be accepted within the mainstream of American society, and one of the ways to accomplish this was to change your name, deny your identity.³⁵

Vachoninkin tuotannossa sama tematiikka nousee lopulta esille, mutta peitellymmässä muodossa. Nostalgiaan kytkeytyvät myös kipeät tunteet. Jos 1970-luvulla julkaistut kolme liioittelutarinoita ja omaelämäkerrallisia havaintoja yhdistelevää teosta vielä nostalgisoivat menneisyyttä kultaisina muistoina ja muistojen kultaamina kulttuurisina törmäyksinä, on Vachonin säilyneestä laulutuoannosta esimerkiksi ”Finn from Ishpeming” jo tulkittavissa kriittisemmäksi teokseksi. Laulun päähahmo, ”iso ja tyhmä suomalainen”, on Vachonin kirjojen (tosielämän ihmisiin perustuvien) hahmojen lailla kömpelö ja hassu aikaansaannoksiltaan mutta pohjimmiltaan hyvä sydämeltään.³⁶

Ilmaisuissa voi nähdä eräänlaisia ”klovnin kyyneleitä”: tapoja kuitata suomalaisiin siirtolaisiin Yhdysvalloissa kohdistunut julkinen halveksunta ja leimaaminen huumorin keinoin. Halveksuvat termit kuten *jackpine savage*, *local Maki*, *roundhead* ovat dokumentoidusti olleet käytössä Yhdysvaltojen suomalaisalueilla.³⁷ Myös termi *Finlander* on alkuperältään loukkaava; nykypolvet tosin käyttävät sitä jo positiivisena ilmaisuna kuten alun perin rahvaanomaista *yooper*-ilmaisuakin.

Tekstien perusteella Vachonia itseään ympäristön halveksunta, joko henkilökohtainen tai edeltävään sukupolveen kohdistunut, kosketti vähemmän. Hän näyttää integroituneen ympäristöönsä omaehtoisemmin ja paikallishenkisemmin kuin identiteetin rakennusaineita suomalaisesta siirtolaisuudesta etsinyt Jensen, jolle suora-viivainen amerikkalaistuminen ilman paikalliskulttuuriulottuvuutta oli enemmänkin sosiaalisen paineen alla omaksuttu selviytymiskeino.

Silti suomalaisuuden negatiivinen leimautuminen nostalgisten tekstien riveille limittyväksi

35. Väänänen Jensen 2014, 64.

36. Vachonin tuotannosta tarkemmin, ks. Jari Nikkola, *Hillbillysuomea ja verenperintöä. Etnisen identiteetin muodostumisesta Jingo Viitala Vachonin (1918–2009) kirjallisessa ja musiikillisessa tuotannossa*. Pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto 2014.

37. Ks. Peter Kivisto & Johanna Leinonen, Representing Race. Ongoing Uncertainties about Finnish American Racial Identity. *Journal of American Ethnic History* 31:1 (2011), 11–33.

kipeäksi tunteeksi näyttää periytyneen yhtä lailla molempien muistoihin lapsuudesta ja nuoruudesta. Käsitykset huonosti valtakieltä puhuvista, omiin oloihin vetäytyvistä suomalaisista, joita ympäristö avoimesti halveksi, ovat myöhemmin muotoutuneet jo huumorinkin sävyttämäksi nostalgiksi, mutta omana aikanaan ne ovat ilmeisen voimakkaasti myös satuttaneet yhteisöä ja sen jäseniä. Ja ennen kaikkea, kipeät muistot liikkuvat edelleen omaelämäkerrallisessa kirjoittamisessakin, nyt jo toisen ja kolmannen sukupolven voimin.

Piirron kirjoituksissa identifioitumista maahanmuuttajasukupolven kokemaan syrjintään ei niinkään näy. Etäisyys maahanmuuttajasukupolven kokemuksiin näyttää selkeältä. Hänen teksteissään nostalgisten kuvausten tummana pohjavireenä kulkevat yhteisön sisäiset ongelmat ja niistä juontuvat ikävät muistot. Myös Jensen ja Vachon ovat kirjoituksissaan osin samoilla linjoilla. Muistoihin kultautunut amerikansuomalainen nostalgia saa rinnalleen viittauksia alkoholismiin, seksuaaliseen väkivaltaan ja esimerkiksi asutustilojen maahanmuuttajaperheiden vaikeaan tilanteeseen, jossa lastenhoidossa ei ollut mahdollista tukeutua Suomeen jääneiden vanhempien apuun. Eheyttävä nostalgia saa rinnalleen näiden ilmaisujen kautta myös reflektiivisiä, menneisyyteen etäisyyttä ottavia tunteita.

Lopuksi

Omaelämäkerrallisten nostalgisten kuvausten analyysi tarjoaa mielenkiintoisen näköalan tuottaa uutta tietoa amerikansuomalaisten kirjoittajien suomalaisuuteen, amerikkalaisuuteen ja identiteetin ylisukupolviseen muutokseen liittämistä merkityksistä. Omaelämäkerrallinen kirjoittaminen (*life writing*) on tällaisen analyysin tekemiselle potentiaalinen kohde. Omaelämäkerrallinen aineisto tarjoaa tutkijalle mahdollisuuden päästä käsiksi yksilötason kokemuksiin pelkän ryhmätason analyysin sijaan. Vastaavien, amerikansuomalaisuuden tutkimusta mikrohistorialliseen tasoon lähentävien aineistojen hyödyntämisestä on mielekästä jatkaa laajemmalla otoksella.

Tutkitut omaelämäkerrallisen nostalgian kuvaukset nostavat esille mielenkiintoisia näköaloja kirjoittajien suhteesta amerikkalaisuuteen ja suomalaisuuteen. Vaikka amerikkalaistuminen ja assimilaation edistyminen toisen ja kolmannen sukupolven kirjoittajien keskuudessa

on aineistojen perusteella selvää, on yhtä lailla selvää, että suomalaisuus ei heidän keskuudessaan ole menettänyt täysin merkitystään. Suomalaisuus nousee esille kirjoittajien nostalgisissa tunteissa, mutta se on odotetusti muuttanut merkitystään verrattuna heidän vanhempiensa ja isovanhempiensa sukupolveen. Samoin kuin amerikansuomalaisia koskevassa tutkimuksessa, myös omaelämäkirjoittajien teoksissa nousevat esiin myöhempien amerikansuomalaisten sukupolvien ”henkiset kodit”. Käytetyssä aineistossa tällaista myyttistä paikkaa edustaa etenkin Pohjois-Michiganin yläniemeke, ”UP”, The Upper Peninsula.

Sukupolvitasolla mielenkiintoinen havainto on, että yksi kirjoittajista haluaa tehdä eroa jopa toisen ja kolmannen sukupolven nostalgian kohteiden välille. Alkuperäisistä etnisistä ympäristöistä ja farmikuvauksista poiketen amerikansuomalaiset nostalgian paikat esiintyvät aiempaa enemmän alueellisia muistin paikkoina. Käytetyn aineiston puitteissa tämä saattaa kertoa paitsi ylisukupolvisestä muutoksesta, myös uudesta tarpeesta määrittellä amerikansuomalaista identiteettiä muuttuneessa historiallisessa ja kulttuurisessa tilanteessa.

Kulttuurista muistamista edustavan aineiston tutkimusta olisikin perusteltua jatkaa laajentamalla analyysia suurempaan aineistoon. Tällöin kyseeseen voisivat tulla paitsi omaelämäkerralliset julkaisut myös yhteisöllinen historiakulttuuri, alkaen amerikansuomalaista itseymmärrystä ja identiteettiä rakentaneiden järjestöjen ja yhdistysten julkaisuista ja päätyen tutkimuksiin sekä muuhun historiakirjallisuuteen.

Tutkimuksen yhteydessä esille nousivat myös kirjoittajien alemmuudentuntoon ja yhteisön sisäisiin ongelmiin liittyvät tuntemukset, jotka nivoutuivat nostalgisiin kuvauksiin. Tutkitun aineiston perusteella osa negatiivisista tunteista oli jo liudentunut kirjoittajien kuvauksissa katkeransuloiseksi nostalgiksi, mutta osa ei ollut. Teemaan olisi kiinnostavaa perehtyä laajemman aineiston parissa.

FM **Jari Nikkola** valmisteleo myöhempien amerikansuomalaisten sukupolvien historiakulttuuria tutkivaa väitöskirjatyötään Turun yliopistossa.

Sähköposti: nikkolajari@live.com